

Azərbaycan Tibb Universiteti

Uşaq və yeniyetmələr gigiyenasının
əsasları

“TƏSDİQ EDİRƏM

**“Uşaq-yeniyetmələr sağlamlığı və
əmək sağlamlığı” kafedrasının müdiri:**

Fənni üzrə

İŞÇİ TƏDRİS PROQRAMI
(SİLLABUS)

dos. Ş.M.Balayeva

İmza _____

FƏNNİN KODU:

İPF–B55

FƏNNİN NÖVÜ:

məcburi

FƏNNİN TƏDRİS SEMESTRİ:

VIII

FƏNNİN KREDİTİ:

4 kredit

FƏNNİN TƏDRİS FORMASI:

əyani

FƏNNİN TƏDRİS DİLİ:

azərbaycan, rus

FƏNNİ TƏDRİS EDƏN

MÜƏLLİMLƏR:

t.ü.f.d., dos. Ş.M.Balayeva

t.ü.f.d., dos. Z.Q.İsmayılova

t.ü.f.d., dos. N.Q.Süleymanzadə

t.ü.f.d., dos. S.Ə.Həsənova

KAFEDRANIN ƏLAQƏ

NÖMRƏSİ:

012 595-30-14

E.mail:

department_cahoh@amu.edu.az

PREREKVİZİTLƏR:

Fənnin tədrisi üçün öncədən tədrisi zəruri olan fənn: Ümumi gigiyena və ekolojiya.

KOREKVİZİTLƏR:

Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa fənlərin də tədris olunması zərurəti yoxdur.

KURSUN TƏSVİRİ:

Bu fənn uşaq və yeniyetmələr gigiyenasının əsas problemləri, gigiyenik normalaşmanın nəzəri əsasları, uşaq və yeniyetmələrin sağlamlığının formalaşdırılması, qorunması və möhkəmləndirilməsi, əlverişsiz xarici mühit amillərinin təsirinə qarşı orqanizmin müqavimətinin artırılması haqqında sistemə salınmış elmi məlumatları öyrənməklə məşğul olur.

KURSUN MƏQSƏDİ:

Fənnin əsas məqsədi: tələbələrə uşaq və yeniyetmələrin fiziki inkişafı və sağlamlığının tədqiqat və qiymətləndirmə üsullarını, kompleks profilaktik sağlamlaşdırıcı tədbirlərin, sanitar-gigiyenik tövsiyələrin tərtib edilməsini öyrətməkdir.

KURSUN NƏTİCƏLƏRİ:

Fənnin mənimsənilməsi nəticəsində tələbələr uşaq və yeniyetmələrin sağlamlığının, fiziki və psixi inkişafının qiymətləndirilməsi, uşaq və yeniyetmələrin sağlamlığının möhkəmləndirilməsinə yönəldilmiş gigiyenik və əksepidemik tədbirlərin səmərəliliyini qiymətləndirməyi və profilaktik tədbirlərin tərtib edilməsini bacarmalıdırlar.

FƏNNİN MÜHAZİRƏ MÖVZULARI:

Sıra №-si	Mövzuların adı	Saat
1.	Uşaq və yeniyetmələr gigiyenası fənni-profilaktik təbabətin elmi və təcrübi sahəsi kimi, məqsədi və vəzifələri. Uşaq və yeniyetmələr gigiyenasının əsas problemləri, müayinə üsulları və digər elmlərlə əlaqəsi. <i>Predmet: Fənnin məqsədi və vəzifələri, uşaq və yeniyetmələr gigiyenasının əsas problemləri, uşaq və yeniyetmələr gigiyenasında normalaşdırılmanın prinsipləri, başqa tibbi elmlərlə əlaqəsi, səhiyyənin təcrübi sahəsi kimi.</i>	2
2.	Yetkinləşən orqanizmin böyümə və inkişafı. Ontogenezin müxtəlif mərhələlərində uşaq və yeniyetmələrin böyümə və inkişaf prosesinə bioloji və sosial amillərin təsiri. Yaş dövrləri və onun gigiyenik normallaşdırmada əhəmiyyəti. <i>Predmet: Yetkinləşən orqanizmin böyümə və inkişafının qanunauyğunluqları. Bioloji və sosial amillərin uşaq orqanizminin böyümə və inkişafına təsiri. Yaş dövrləri.</i>	2
3.	Fiziki inkişaf sağlamlıq vəziyyətinin göstəricisi kimi. Fiziki inkişafın dinamikası. Akselerasiya, onun ictimai və gigiyenik əhəmiyyəti. Uşaq və yeniyetmələrin psixogigiyenası. <i>Predmet: Fiziki inkişafın anlayışı, onun dinamikası. Akselerasiya, uşaq və yeniyetmələrin psixogigiyenası.</i>	2
4.	Uşaq və yeniyetmələrin sağlamlığı. Sağlamlıq meyarları və sağlamlıq qrupları. Ümumi və xroniki xəstəliklər, yaş strukturası. Tez-tez xəstələnən uşaqlar və xəstəliklərin təhlükə amilləri. <i>Predmet: Sağlamlıq anlayışları, meyarları, qrupları. Ümumi və xroniki xəstəliklər.</i>	2

5	<p>Uşaq və yeniyetmə əhalisinin qidalanmasının gigiyenik problemləri. Ayrı-ayrı uşaq müəssisələrində qidalanmaya olan gigiyenik tələblər. Qida bloku üzərində sanitariy-gigiyenik nəzarət.</p> <p>Predmet: Uşaq və yeniyetmə əhalisinin əsas qida maddələrinə olan gigiyenik tələblər – zülal, yağ, karbohidrat, vitaminlar və mikroelementlər. Məktəbəqədər və məktəb müəssisələrində qidalanmaya olan gigiyenik tələblər. Əlavə sorucu venselyasiya qurğuları, isti-sayuq su ilə təmini, dezinfeksiya məhlullarının olması, elektrik peçləri ilə təmini, çirkli qabların yuyulması üçün üçgözlü vannaları ilə təmini.</p>	2
---	--	---

Cəmi: 10 saat

FƏNN ÜZRƏ PRAKTİK MƏŞĞƏLƏ MÖVZULARI:

	Mövzuların adı	Saat
1	<p>Tibbi antropometriya. Fiziki inkişaf sağlamlıq göstəricisi kimi</p> <p>Predmet: Fiziki inkişafın tədqiqat üsulları. Müayinə üsullarının unifikasiya edilməsinin mahiyyəti. Fiziki inkişafın müayinəsi: Somatometriya, fiziometriya, somatoskopiya.</p>	2
2	<p>Fiziki inkişaf müayinə üsulları</p> <p>Predmet: Antropometrik əlamətlərin nisbətində görə fiziki inkişafın sadə riyazi Ketl, Rorer, Pinye, Marti, Kverq - düsturla hesablanması və qiymətləndirmə.</p>	2
3	<p>Fiziki inkişaf səviyyəsinin öyrənilməsi</p> <p>Predmet: Sağlamlıq vəziyyəti, yaş-cins, milli və s.göstəricilər nəzərə alınmaqla uşaqların antropometrik məlumatlarının nəticələri əsasında qruplaşdırılması, variasion-statistik sıranın tərtibi qaydaları</p>	2
4	<p>Funksional göstəricilərin indeks üsulu ilə qiymətləndirilməsi</p> <p>Predmet: Əlamətlərin min və max. qiymətlərinə əsasən variasion sıranın tərtibi, hadisələrin təkrarlanma tezliyinin, orta asılı arifmetik kəmiyyətin, orta kvadratik fərqlənmənin, orta asılı arifmetik kəmiyyətin xətasının, variasiya əmsalının təyini. Fiziki inkişaf standartları cədvəllərinin tərtibi və qiymətləndirmə.</p>	2
5	Uşaq və yeniyetmələrin antropometrik məlumatlarının statistik təhlili	
6	Fiziki inkişaf məlumatlarına əsasən variasion-statistik işləmə üsulları	
7	<p>Siqmal, reqresiya və persentil üsulları ilə fiziki inkişaf məlumatlarına əsasən qiymətləndirmə cədvəllərinin hazırlanması. Alınan nəticələrinin ümumiləşdirilmiş cədvəlinin tərtibi</p> <p>Predmet: Fiziki inkişaf standartları cədvəllərinin tərtibi və qiymətləndirmə. Fiziki inkişaf standartları cədvəllərinin müqayisəli təhlili.</p>	
8	<p>Fərdin fiziki inkişafının qiymətləndirmə üsulları</p> <p>Predmet: Siqmal üsul, kompleks qiymətləndirmə, reqresiya üsulu. Bioloji inkişaf göstəriciləri, bioloji inkişaf səviyyəsi və morfo-funksional vəziyyətə əsasən kompleks qiymətləndirmə. Fiziki inkişaf göstəricilərinin yerli standartlarla müqayisəli təhlili və qiymətləndirilmə.</p>	2
9	<p>Uşaq kollektivlərinin fiziki inkişafının qiymətləndirmə üsulları</p> <p>Predmet: On illik dinamikada uşaq kollektivlərinin fiziki inkişaf göstəricilərinin orta kəmiyyətlərinin fərqləndirilməsinin hesablanması.</p>	2
10	I kollokvium	2

11	Konstitusiyaya tipləri anlayışı, uşaq və yeniyetmələrin konstitusiyaya tiplərinin metrik indeks üsulu ilə təyini Predmet: Konstitusiyaya tiplərinin təsnifatı. Metrik indekslər üsulu və qiymətləndirmə; döş qəfəsinin sagital və köndələn ölçüsü və bədən uzunluğuna əsasən konstitusiyaya tiplərinin: leptomor, pinomorf, mezamorf - qiymətləndirmə.	2
12	Uşaq və yeniyetmələrin konstitusiyaya tiplərinin Ştefko-Ostrovski üsulu ilə təyini Predmet: Ştefko-Ostrovski üsulu ilə konstitusiyaya tiplərinin təyin- astenoid, tarakal, əzələ və degistip tiplər, qiymətləndirmə.	2
13	Uşaq və yeniyetmələrin psixi inkişaf anlayışı, psixi sağlamlığın gigiyenik qiymətləndirilməsi üsulları Predmet: Uşaq və yeniyetmələrin psixiki inkişafının, əqli işqabiliyyətinin və emosional vəziyyətinin hormonikliyinə müayinə üsulları. Kettel, Lüşer, Fəallıq hal-əhval testləri vasitəsi ilə qiymətləndirmə	2
14	Uşaq və yeniyetmələrin psixi sağlamlıq qrupları (problem əsaslı öyrənmə) Predmet: Uşaq və yeniyetmələrin psixiki inkişafının problem əsasında təhlili və qiymətləndirmə.	2
15	Uşaq və yeniyetmələrin sağlamlıq vəziyyəti anlayışı, əsas terminlər, qeydiyyat və hesabat forması (qrup işi). Predmet: Sağlamlıq anlayışı, ümumi xəstələnmə göstəriciləri, yoluxucu xəstəliklər, müvəqqəti əmək qabiliyyətini itirmə. Ambulator xəstənin talonu, dispanser müşahidə üzrə nəzarət kartı, yoluxucu xəstəliklər haqqında təcili bildiriş və epikriz vərəqi.	2
16	Uşaq və yeniyetmələrin sağlamlıq meyarları, sağlamlığın risk amilləri, sensitiv yaş dövrləri, sağlamlıq qrupları (problem əsaslı öyrənmə) Predmet: Sağlamlıq meyarları, sağlamlıq vəziyyətinə görə uşaqların qruplaşdırılması. Sensitiv yaş dövrləri və mahiyyəti. Sağlamlıq vəziyyətinin kompleks qiymətləndirilməsi.	2
17	Uşaq əhalisi xəstəliklərinin öyrənmə üsulları, icbari dispanserizasiya və aparılma qaydaları Predmet: Operativ qeydiyyat məlumatları, icbari dispanserizasiya. Sağlamlıq səviyyəsi göstəricisi. Sağlamlıq indeksi və patoloji zədələnmə göstəriciləri. Intensivlik və ekstensivlik göstəricilər.	2
18	Uşaq və yeniyetmə kollektivinin xəstəliklərinin təhlili. Azərbaycan üzrə uşaq xəstəliklərinin 10 illik dinamikada təhlili Predmet: Uşaq və yeniyetmə xəstəliklərinin informasiya mənbələri. Azərbaycan üzrə uşaq xəstəliklərinin 10 illik dinamikada təhlili və qiymətləndirmə.	2
19	II kollokvium	
20	Uşaq və yeniyetmələrin səmərəli qidalanması. Zülal, yağ, karbohidrat, mineral maddə və vitaminlərin əhəmiyyəti (problem əsaslı öyrənmə). Predmet: Səmərəli qidalanmanın əsas şərtləri, orqanizmdə zülal, yağ, karbohidrat, mineral maddə və vitaminlərin təminatı və bioloji dəyəri.	2
21	Uşaq və yeniyetmələrin gündəlik enerji itkisinin təyini üsulları. Predmet: Yaşa və cinsə görə əsas mübadilənin təyini.	2
22	Məktəbəqədər uşaq müəssisəsində menyu cədvəlləri əsasında qidalanmanın öyrənilməsi Predmet: Menu bolgülərinə əsasən qidalanmanın öyrənilməsi. Uşaq və yeniyetmə müəssisələrində 1 günlük menyuların təhlili: zülal, yağ, karbohidrat, vitaminlər və mikroelementlər. əsas qida maddələrinin miqdarına və nisbətində əsasən enerji dəyərinin təhlili.	2
23	Məktəbəqədər uşaq müəssisəsində qidalanmanın gigiyenik qiymətləndirilməsi Predmet: Uşaq və yeniyetmə müəssisələrində 10 günlük menyuların təhlili: zülal, yağ, karbohidrat, vitaminlər və mikroelementlər. əsas qida maddələrinin	2

	<i>miqdarına və nisbətində əsasən enerji dəyərinin təhlili və qiymətləndirilməsi</i>	
24	Uşaq müəssisəsində qida blokuna olan gigiyenik tələblər (işgüzar oyunlar) Predmet: Uşaq müəssisəsində qida blokunun gigiyenik qiymətləndirilməsi: sorucu ventilyasiya qurğuları, isti-soyuq su, elektrik peçləri ilə təminat, çirkli qabların yuyulması və şəxsi gigiyena qaydalarına riayət etmək üçün şəraitin yaradılması.	2
25	III kollokvium	2
	Predmet: Möhkəmlənmənin fizioloji mahiyyəti, möhkəmləndirmənin şərtləri, möhkəmləndirmə prosedurları və istifadə qaydaları. Ultrabənövşəyi şüalanma sxeminin tərtibi, biadozanın təyini, situasion məsələ həlli.	2
	Predmet: bədənin möhkəmlilik dərəcəsinin qiymətləndirilməsi, labillik və keyfiyyət göstəricisinin qiymətləndirilməsi, dərinin orta asılı hərəkətinin təyini, termoassimetriyanın müayinəsi, situasion məsələ həlli. Nəticənin qiymətləndirilməsi.	2
		2

Cəmi: 50 saat

Fənnin bütün mövzuları üzrə nümunəvi testlər elektron variantda hazırlanır və Universitetinin rəsmi [www. amu.edu.az](http://www.amu.edu.az) saytında yerləşdirilir.

QIYMƏTLƏNDİRMƏ:

Fənn üzrə kredit üçün lazımi 100 balın toplanması aşağıdakı kimi olacaq:

50 bal- imtahana qədər

O cümlədən:

10 bal- dərəcə davamiyyət

10 bal- sərbəst iş

10 bal - bacarıqlar

20 bal- seminar dərslərindən nəzəri biliklərdən toplanacaq ballardır.

50 bal- imtahanda toplanılacaq.

İmtahan test üsulu ilə keçiriləcəkdir, tələbələrə 50 test verilir. Sualdan ibarət olacaqdır. Hər bir test bir balla qiymətləndirilir. Səhv cavablanan test düzgün cavablardan yığılan ballardan silir.

QEYD:

İmtahanda minimum 17 bal toplanmasa, imtaha qədər yığılan ballar imtahan balı ilə toplanılmayacaq. İmtahanda 17 və yuxarı bal, imtahana qədər toplanan ballarla cəmlənir və yekun nəticə aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

A - “Əla”	-91-100
B - “Çox yaxşı”	-81-90
C - “Yaxşı”	-71-80
D - “Kafi”	-61-70
E - “Qənaətbəxş”	-51-60
F - “Qeyri kafi”	-51 baldan aşağı

SƏRBƏST İŞ:

Semestr ərzində 10 sərbəst iş tapşırığı verilir. Hər tapşırığın yerinə yetirilməsi bir balla qiymətləndirilir.

Sərbəst iş yazılı formada, word faylı formasında, həcmi 1-2 səhifə (şrift 12) olmalıdır.

Hər bir sərbəst iş tələbənin fərdi fikirlərinin məcmusu olduğu görə plagiat yol verilməzdir.

SƏRBƏST İŞLƏRİN MÖVZULARI VƏ TƏHVİL VERİLMƏSİNİN SON TARİXİ

Nö-si	Mövzular	Son tarix
1	Uşaq orqanizminin böyümə və inkişafının əsas qanunauyğunluqları.	4-cü həftə
2	Fərdin sağlamlıq vəziyyətinin qiymətləndirilməsi.	5-ci həftə
3	Uşaq kollektivinin sağlamlıq vəziyyətinin qiymətləndirilməsi.	6-cı həftə
4	Uşaq və yeniyetmələrin psixi sağlamlığının qiymətləndirilməsi.	7-ci həftə
5	Requesiya cədvəlləri vasitəsi ilə fiziki inkişafın qiymətləndirilməsi	8-ci həftə
6	Stefko-Ostrovski üsulu üzrə konstitusiya tiplərinin diaqnostikası.	9-cu həftə
7	Təbii-gigiyenik eksperimental üsulu mahiyyəti.	10-cu həftə
8	Metrik indekslər üsulu ilə konstitusiya tipinin diaqnostikası.	11-ci həftə
9	Uşaq və yeniyetmə əhalisinin qidalanmasının gigiyenik problemləri.	12-ci həftə
10	Ayrı-ayrı uşaq müəssisələrində qidalanmaya olan gigiyenik tələblər. Qida bloku üzərində sanitar-gigiyenik nəzarət.	13-cü həftə

Son tarixdən sonra təqdim olunan sərbəst işlər səbəbindən asılı olmayaraq nəzərə alınmayacaqdır.

Sərbəst işlərin nəticələri jurnalda qeyd olunur.

KURS İŞİ:

Bu fənn üzrə kurs işi nəzərdə tutulmur.

TƏCRÜBƏ:

Bu fənn üzrə istehsalat təcrübəsi nəzərdə tutulmur.

Hazırladı:

t.ü.f.d., dos. Z.Q.İsmayılova

1. Əliyev V.Ə. “Uşaq və yeniyetmələr gigiyenası”. Dərslik. Bakı - 1995.
2. Gürzəliyev S.A., Məmmədova Z.B., Süleymanzadə N.Q., Həsənova S.Ə., Baylayeva Ş.M., İsmayılova Z.Q. “Uşaq və yeniyetmələr gigiyenası”. Təcrübə məşğələsi, Bakı – 2010.
3. Məmmədov A.M. “Uşaq və yeniyetmələr gigiyenası”. I – II hissə tədris vəsaiti, Bakı - 1986.
4. Сердуковская Г.Н., Сухарев А.Г. “Гигиена детей и подростков” руководство для санитарных врачей. М. - 1986.
5. Кардошенко В.М. “Гигиена детей и подростков”. Практический занятия. М. - 1983.
6. Кардашенко В.Н. “Гигиена детей и подростков”. М. - 1988.
7. Кучма В.Р. “Гигиена детей и подростков”, М. – 2001.
8. Кучма В.Р. “Гигиена детей и подростков”, М. Практический занятия. 2012.